

SİNOPLU FİLOZOF DİOGENES (DİYOJEN) VE ETİK ANLAYIŞI

Alper Bilgehan YARDIMCI*

ÖZET

Diogenes of Sinope, bilinen adıyla Diogenes ya da Sinoplu Diyojen'e yönelik yapılan bu çalışmada amacım, Diogenes'in yaşamının, felsefi duruşunun ve benimsediği etik kuralların kapsamlı ve belgelenmiş bir şekilde sunulmasıdır. Diogenes'in hayatını ve öğretilerini güvenilir bir şekilde aktarmak aşırı derecede zordur, çünkü diğer antik filozoflardan ayrı olarak, onun yaşamına ilişkin güvenilir kaynaklar bulmak oldukça sınırlıdır. Ayrıca, fiçının içinde yaşayan bir Kinikli'ye yönelik ortaya konulmuş birçok kurmaca anekdot ile uğraşılması gerekmektedir. Güvenilir bilginin azlığı ve belgesiz atıfların yarattığı zorluklara rağmen, yine de birçok kişinin hayalinde hayatta kalmayı başaran ünlü filozofun portresini ölümünden yirmi üç yüzyıl sonra yeniden inşa etmek mümkün gözükmemektedir. Bu bağlamda, Diogenes'in yaşam tarzı ve felsefesine yönelik bilgiler verilecek, ardından temsil ettiği akım olan kinizmin temel öğretileri çeşitli kaynaklardan gösterilerek aktarılacaktır. Son olarak da, Diogenes'in Sinop kültürünün ve kültürel mirasımızın bir parçası olarak kabul edilmesinin mümkün olup olmadığı tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sinoplu Diogenes, Kinizm, Etik, Öz-yeterlilik, Özgürlük, Doğaya Uygun Yaşamak.

PHILOSOPHER DIOGENES OF SINOPE AND HIS UNDERSTANDING OF ETHICS

Abstract

In this study of Diogenes of Sinope, known as Diogenes, my purpose is to present an extensive and documented account of Diogenes' life and his philosophical position on the basis of the material given by the sources. It is extremely difficult to give Diogenes' biography, since in his situation; apart from other ancient philosophers, the possibility of finding reliable sources of his life is quite limited. In addition, many fiction anecdotes have to be dealt

---

* Araş. Gör. Dr., Erzurum Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü.
b.alperyardimci@gmail.com

with for a Cynics living in a tub. Nevertheless, despite the problems caused by the lack of dependable information and the multitude of unfounded references, it seems possible to rebuild the portrait of the well-known man who has managed to stay alive in the imagination of many people after twenty three centuries. In this context, information about Diogenes' lifestyle and his philosophy will be given, and then the fundamental doctrine of Cynism represented by him will be explained by various sources. Finally, it will be discussed whether it is possible to regard Diogenes as a part of the Sinop's culture and our cultural heritage.

Keywords: Diogenes of Sinope, Cynism, Ethic, Self-sufficiency, Freedom, Living in Accordance with Nature.

1. SİNOPLU FİLOZOF DİOGENES'İN YAŞAMI

Sinoplu Diogenes (Diogenes of Sinope) ya da Kinikli Diogenes'in, M.Ö. 404 ya da 412 yılında Sinop'ta doğduğu, M.Ö. 323 yılında ise Corinth¹'te öldüğü rivayet edilmektedir. Sinop'ta doğması sebebi ile Dionegegenes of Sinope² olarak anılmaktadır. Diogenes hayatının ilk dönemlerini, Paphlagonia³ olarak bilinen bir bölgede, Euxine⁴ denizinin (Karadeniz) güney sahilinin orta noktasında gelişen bir Yunan kentinde, diğer bir deyişle Sinope'de ya da şu anki modern adıyla Sinop'ta geçirmiştir. M.Ö. 5. yüzyıla denk gelen bu dönemde Sinope en zengin ve refah dönemlerini geçirmiş ve Karadeniz kıyılarındaki en önemli Yunan yerleşimlerinden biri olmuştur (Navia, 1998: 9).

Diogenes, Atina sokaklarında ve pazar yerinde (*Agora*) insanların yüzüne gündüz vakti fener tutarak dürüst bir insan aradığını söylemesi ile tanınan ve Platon'un "Sokrates'in çıldırmış hali olarak" tanımladığı Yunanlı bir Kinik (*chreia*) düşünürdür (Laertius, 1925: 6. kitap: bölüm 40). Diogenes'in doğum yeri olan Sinope şehriden kalpazanlık yapmasından dolayı sürüldüğü söylenmektedir. Ancak bazı kaynaklarda, sahte para basan kişinin Diogenes'in kendisinin değil, banker olan babası Hicesias'ın olduğunu belirtilmektedir. Diogenes'in ise sürülen babasını yalnızca takip ettiği ifade edilmektedir. Ancak, sonuç olarak hangi sebeple olursa olsun Diogenes, Sinoptan ayrılmış ve Antisthenes ile tanıştığı Atina'ya gitmiştir. Diogenes'in filozof Antisthenes'in öğrencisi olduğu söylenmektedir. Diogenes, Anthisthenes'in öğrencisi olmak istediğinde, Anthisthenes öğrenci almak gibi bir alışkanlığının olmadığını belir-

¹ Peloponez Yarımadası'nın kuzey kıyısında yer alan Yunanistan'da bir şehir.

² Sinop şehrinin eski adıdır.

³ *Paphlagonia* veya Paflagonya, Anadolu'nun, Karadeniz'in kıyısında, Pontus ve Bitinya arasında kalan eski bir bölgedir.

⁴ Eski Yunancada Karadeniz'e verilen isimdir.

terek, Diogenes'in isteğini geri çevirmiş ve ondan kurtulmaya çalışmıştır. Ancak Diogenes, ısrarlı ve sabırlı bir şekilde talebini yenilemiş ve sonunda kendisini Antisthenes'in öğrencisi olmaya kabul ettirmiştir. Diogenes'in ısrarcı tavrına yönelik hikaye, Diogenes Laertius'un "Ünlü Filozofların Yaşamları ve Öğretileri"⁵ (*Lives of Eminent Philosophers*) adlı kitabında şu şekilde aktarılmaktadır: Diogenes bir kere Antisthenes tarafından sopa ile tehdit edildikten sonra, ona başını uzatarak, "Hadi vur" demiş ve ardından Antisthenes'e dönerek "bana söyleyecek bir şeyin olduğunu düşündüğüm sürece beni senden uzaklaştırmaya yetecek sertlikte bir sopanın var olmayacağını" (Laertius, 1925: 6. kitap: bölüm 20-21) ifade etmiştir. Bu olayın ardından Diogenes onun öğrencisi olmayı başarmış, yalın ve sade bir sürgün hayatı yaşama yolunda ilk adımını atmıştır.

Diogenes'in uzun yıllar yaşadığı ve doksanlı yaşlarını gördüğü düşünülmektedir. Ancak, Diogenes'in ölümünün nedenine ilişkin, diğer birçok konuda olduğu gibi farklı görüşler vardır. Muhtemel ölüm nedenlerinden birisi kendi isteğiyle nefesini tutup hayatına son vermesidir. Diğer bir yorum ise Kinik yaşam tarzına uygun olarak, Diogenes'in ahtapotu en doğal şekliyle pişirmeden yemesi üzerine zehirlenip öldüğüdür. Ölüm nedenine ilişkin son görüş ise ahtapotu köpeğin önüne yem olarak koyarken köpeğin bacağını ısırması ve almış olduğu yara neticesinde ölmüş olmasıdır. Sonuç olarak, ölümüne ilişkin nedenler farklılık gösterse de, Diogenes'in geç yaşında öldüğü bilinmektedir (Dobbin, 2012: 69).

Diogenes, bilgiye insanı erdemli olmasına yardımcı olduğunu düşündüğü için değer vermektedir. Erdemin en büyük getirisi, kişinin tam olarak özgür olabilmesine yardımcı olmasıdır. Diogenes toplumun bütün gelenek ve değerlerine, insanın özgürlüğünü kısıtlaması ve erdeme ulaşmasını engellemesi bakımından karşı çıkmaktadır. Bu bağlamda, o bütün eşyaların kullanımına ve mülkiyete karşı çıkarak, yalın bir şekilde yaşamayı tercih etmektedir. Kişi ancak doğayla uyumlu bir şekilde yaşayabildiği sürece erdemli ve özgür bir şekilde yaşayabilecektir.

Sinoplu Diogenes'in biyografisinde, Diogenes Laertius, onun yaşamı ve felsefesini yansıtacak ve bize başlangıç noktası oluşturabilecek üç anekdottan bahsetmektedir. Bunlardan ilki, Diogenes'in Atina'da bir fiçı içerisinde yaşamasıdır (Laertius, 1925: 6. kitap: bölüm 23). İkincisi, Diogenes'in gündüz vakti elinde bir lambayla pazar yerinde dürüst bir insan aramasıdır (Laertius, 1925: 6. kitap: bölüm 41). Son olarak ise, Büyük İskender'in Corinth'te Diogenes'i

---

⁵ Laertius, D. (1925). *Lives of Eminent Philosophers*, translated by RD Hicks. Vol. 2. Loeb Classical Library, no. 185.

ziyaret ederek, kendisini “ben Büyük İskender” olarak tanıtmaması ve karşılığında Diogenes’in “ben Diogenes, köpek” olarak tanıtmaması olayıdır (Laertius, 1925: 6. kitap: bölüm 60). Diogenes etik anlayışı ve öğretilerini yaşamına uygulaması ile birlikte Kinizmin en önemli ve tanınan temsilcilerinden biri olmuştur. İlerleyen bölümlerde belirtilecek olan, Büyük İskender’e yönelik sergilemiş olduğu tavır ve yaşayış biçimi ile tanınmış bir düşünürdür.

2. KİNİK KELİMESİNİN ETİMOLOJİSİ

Kinikler okulunun kurucusu ve bu okulun öğretilerini yansıtan düşünce akımı kinizmin en önemli temsilcisi olarak Atinalı Antisthenes (444-368) kabul edilmektedir (Navia: 1998: 54). Antisthenes, ilk olarak sofist Gorgias’ın, ardından da Sokrates’in öğrencisi olmuştur. Sokrates’in ölümünün ardından Kynosarges Gymnasion’da kendi okulunu kurmuştur. Bazı kaynaklara göre, kinik sözcüğü Antisthenes’in kinizme yönelik ilk derslerini vermiş olduğu, Atina’nın doğu bölgesindeki duvarlarının dışarısında bulunan Gymnasium ve park olarak yer almış bölgeye verilen Kynosarges (*Cynosarges*) isminden gelmektedir (Navia, 1998: 52). Diğer bir yoruma göre, kinik, kinikli, kinizm kelimeleri Yunanca “köpek” isminin sıfat formu olan “Kynikos” kelimelerinden türemiştir. Kökeni olan “kunikos” (köpek gibi) kelimesinin anlamına yönelik farklı düşünceler ortaya çıkmıştır. “Kunikos” olmak; köpek gibi olmak, köpek tutumunda olan ya da köpeklerle ilişkili özelliklere sahip olma anlamına gelmektedir (Navia: 1998: 47). Dilbilim açısından, hayvanlarda görmeye alıştığımız davranışları ya da görünüşleri insanlar ile ilişkilendirmek alışılmadık bir durum değildir. Örneğin, kaba veya kontrolsüz bir davranış içerisinde bulunan birini goril olarak nitelerek ya da kurnaz davranışları olan birini tilki olarak ifade etmek mümkündür. İnsanları hayvan isimleriyle çağırma alışkanlığının birçok örneği, kolaylıkla gösterilebilir. Kinizmin en önemli temsilcilerinden biri olarak görülen Diogenes ve onu takip edenler kendilerini tercih etmiş oldukları hayatlarından dolayı köpek olarak adlandırmaktadırlar. Onlar, hiçbir töreye, nezaket kurallarına, geleneklere saygı duymamakta ve bütün uygarlık değerlerine saldırmaktadırlar (Gökberk, 2007: 48). Platon’un Diogenes’i ayrıca köpek olarak adlandırdığını bilmekteyiz (Laertius, 1925: 6. kitap: bölüm 40). Diogenes, Platon’un bu çağırısına, ihanet edenlere yakın olma alışkanlığından dolayı haklı olduğunu ekleyerek katılmaktadır. Diogenes, Platon’u felsefenin gerçek ruhuna ihanet eden biri olarak görmektedir. Bu sebepten dolayı, Diogenes, Platon’a havlayarak onun ikiyüzlülüğünü göstermektedir⁶.

⁶ İki filozofun pek çok kez tartıştığı ve birbirlerini eleştirdikleri bilinmektedir. Diogenes Laertius’un belirttiği üzere (1925: 6. kitap: bölüm 40), bir gün derste Platon insanı “iki ayaklı ve

Aristoteles'in Retorik'ine yönelik bir şerhte, Diogenes ve takipçilerinin kendilerini neden köpek olarak adlandırdıklarına yönelik öğretici bir açıklama vardır:

"Kiniklerin neden böyle adlandırıldığına yönelik dört neden vardır. Birincisi, umursamaz yaşam tarzlarından ve köpekler gibi yemelerinden, toplum içinde özel ihtiyaçlarını gidermelerinden, yalınayak yürümelerinden, fiçuların içinde ve kavşaklarda uyumalarından dolayı, onların bir kayıtsızlık kültürü yaratmalarındır. İkinci sebep, köpeklerin utanmaz, yüzsüz hayvan olmalarından kaynaklanmaktadır. Onlar utanmazlığı bir üstünlük ya da diğerlerinden bir alçaklık olarak görmemektedirler. Üçüncü neden, köpeğin iyi bir bekçi olması ve Kiniklerin felsefelerinin ilkelerini koruyor olmasından kaynaklanmaktadır. Dördüncü neden, köpeğin düşmanını ve dostunu ayırt edebilen bir canlı olmasıdır. Böylece, Kinikler felsefelerine uyan kişileri dost olarak tanırlar ve onları kabul ederler, ancak felsefelerine uymayan kişileri de köpekler gibi havlayarak uzaklaştırmaktadırlar" (Dudley, 1938: 5).

3. KİNİK ETİĞİ

Eski etik sistemlerinin hepsi "telos"u pratik amaç olarak tanımlamaktadır. Kinikler mutluluğu (*eudaimonia*) amaçladığını iddia eden bütün felsefi yaklaşımlar ile aynı düşünce içerisindeyler.

Kinizmi benimseyenler ahlaki erdem için yeterli olduğu düşüncesini savunmaktadırlar. Bu düşünce orijinal bir öğreti değildir, çünkü daha önce Antik Yunan'ın en önemli filozoflarından biri olan Sokrates tarafından öne sürülmüş olan bir düşüncedir. Arslan'ın da (1996: 130-131) belirttiği üzere, herhangi bir felsefi ahlak kuramını Sokrates'ten başlatmamak mümkün değildir. Çünkü Sokrates, ahlakın felsefi-kuramsal araştırmasını ciddi ve kapsamlı bir şekilde gerçekleştiren ilk kişi olmaktadır. Sokrates düşüncelerini kendi hayatına uygulaması ve bu düşünceleri uğruna ölme cesaretini göstermesi bakımından Yunan felsefe tarihinde ve evrensel ahlak tarihinde önemli bir yer teşkil etmektedir.

Bu bağlamda, Sokrates ahlaka ilişkin görüşleri ile kinizmi ve bu akımın takipçilerini kendi öğretilerini oluşturma noktasında etkilemiştir.

---

tüysüz bir canlı" olarak tanımladığında, Diogenes tüyleri yolunmuş bir tavuğu derse getirip Platon'un dinleyicilerine göstererek "işte Platon'un insanı" diyerek gösterdiği belirtilmiştir. Ardından Platon insan tanımını "kanatlı ve tek tırnaklı olmayan ve rasyonel anlayışa sahip tek hayvan olarak" değiştirmiştir. Diogenes, Platon'un bu tanımını daha da komik bulmuştur.

Kinizm öğretisinin temel ilgisi etik ile ilgilidir. Kinizmi benimseyenler için yaşamın doğru sayılabilecek biricik anlam ve ereği erdemdir (*arete*). Kinikler erdemi kişinin mutlak bağımsızlığa erişmesi ve bu bağlamda kişinin kendisini her türlü gereksinimden ve bağılıktan uzak tutması olarak değerlendirmektedirler. Antisthenes, bu idealin Sokrates'in kişilik ve yaşamında gerçekleştiğini düşünmektedir. Bu bakımdan, Antisthenes ve Kinikler Sokratesçi olarak kabul edilmektedir. Sokrates, insanın nihai amacının yaşamak değil, iyi yaşamak olduğunu belirtmektedir. Sokrates'e göre, ahlaklı olmanın ve ahlaki yaşamın amacı bir takım soyut etik kurallarına uymaktan ve bu kuralları hayata geçirmekten ibaret olamaz. Etiğin ya da insan yaşamının gerçek amacı, mutluluğa ulaşmak, diğer bir deyişle *eudaimonia*'ya varmasıdır. Bu bakımdan insanın varacağı nihai hal mutluluk halidir. Erdem uygulamaya geçirildiği takdirde, insanın kendi kendisini bilip ruhuna gerekli özeni göstermesi anlamında *eudaimonia* ya da mutlulukla özdeş olmak durumundadır (Cevizci, 2015: 140).

Yunanlılar için erdem, geleneksel olarak adalet, irade, cesaret gibi eylemler ile özdeşleşmiştir. Ancak, bu özellikler kinik etiğinin bir tanımı için yeterli değildir, çünkü kinizm, geleneksel erdemlerden daha çok irade, özgürlük, ön yargısız olmanın yanı sıra fiziksel ve ahlaki dayanıklılık ve zorlanmayı (*karteria*) hedefleyen idealleri ön plana çıkarmıştır. Bu sebepten dolayı, Kinikler düşüncelerini yazarak aktarmak yerine, bu düşüncelerini kendi yaşamlarında uygulayarak yansıtmışlardır. Onlar etiği açıklanması gereken bir öğreti olarak değil, daha çok bir yaşam biçimi olarak ele almaktadırlar. Onların bu düşüncesi Yunanca bir kelime olan ve kendini eğitime ya da pratik yapma anlamına gelen "*askēsis*" ile açıklanabilmektedir. Kinizm düşüncesini paylaşan kişiler, kinik yaşam tarzını "erdemle ulaşmanın kısa yolu" olarak tanımlamaktadırlar (Hard, 2012: 96). Onlar çoğu zaman her ne kadar erdemli yaşamın en hızlı ve belki de en kesin yolunu keşfettiklerini öne sürseler de, bu yolun zorlu bir yol olduğunu da kabul etmektedirler. Diogenes Laertius'un (1925, 6. kitap: bölüm 11) belirttiği üzere, Antisthenes'e göre, erdem (*virtue*) elde edilmesi yalnızca düşünce ve öğrenmeyle değil, daha çok eylem ve uygulama ile mümkün olmaktadır. Antisthenes büyük oranda pratiğe yönelmiş olsa da, ahlak öğretisini kavramsal olarak da temellendirmeye çalışmıştır (Navia, 1998: 55). Antisthenes'in düşüncelerinin yansımaları ve onun ahlak öğretisinin tam olarak uygulamaya konulmuş halini Diogenes'in yaşamında görebiliriz. Diogenes'in tam olarak yaptığı şey, inanmış olduğu kinizmin öğretisini kavramsal olarak aktarmak yerine, tamamıyla ve tutarlı bir şekilde, doğrudan doğruya yaşamak ve uygulamak olmuştur. Ona göre, iyi yaşam ve mutluluk,

toplumun reddedilmesi ve basit bir yaşam ile mümkün olmaktadır. Bu sebepten dolayı, Antisthenes ve Diogenes'i kinizmin uygulayıcıları olarak görmek, kinizmi anlatabilmek için uygun bir yaklaşım olacaktır.

Kinizm etiğine ilişkin ayrıntıları derinleştirmeden önce vurgulanması gereken husus, Kiniklerin öğretilerini aktarma yolu olarak farklı bir yöntem izledikleridir. Bu farklılık bazı sorunların da ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu sorunlardan ilk göze çarpanı Kiniklerin öğretilerine ve yaşam tarzlarına ilişkin yazı ve belgelerin azlığına ilişkindir. Daha önce bahsedildiği üzere, kinizmin temsilcileri görüşlerini daha çok kendi pratikleri, yaşayışları ve yetiştirdikleri öğrencileri ile aktarmışlardır.

Bu sebepten dolayı, çok fazla yazılı metin bırakmamışlardır. Onlara ilişkin var olan metinlerin pek çoğu günümüze ulaşmamış ve yok olmuştur. Bu açıdan, kinizme ve temsilcilerine yönelik bilgilere, daha çok Diogenes Laertius'un yazmış olduğu anekdotlardan (*Lives of Eminent Philosophers*) ulaşmaktayız.

Kinikler, mental ve fiziki eğitime dayalı (*askêsis*) kendi kendine yetme (*autarkeia*) arayışında maddi ihtiyaçların azaltılmasına yönelik bir etik anlayışı önermektedirler. Onlar doğada gerçek değeri olmayan mülk, şöhret ve güç arayışından vazgeçmişlerdir. Ayrıca, bir kişinin kendi şehrinde aktif yönetimde bulunması gibi geleneksel Helenik değerleri değersiz olarak görmektedirler. Çünkü Kinikler bir şehrin vatandaşı olmak yerine dünya vatandaşlığını tercih etmektedirler, böylece belirli bir şehre bağımlı olmaktan kurtulabilecek ve doğa ile dünyayı bir olarak değerlendirilip bağımsızlıklarını kazanabilme yolunda adım atmış olacaktlardır.

Dünya vatandaşı olmanın (kozmpolitanizm), kinizm bağlamında örneklenilmesi şu şekildedir: Diogenes'e "nereden geldiği sorulduğunda, [o], "ben dünya vatandaşım [kosmopolitês]" (Laertius, 1925: 6. kitap: bölüm 63) dedi. Diogenes böylece, "Sinoplu" olduğunu belirtmeyerek bağlı olduğu toplumun fayda ve avantajlarını göz ardı etmiştir.

Burada dikkat edilmesi gereken konu, Diogenes ve Kiniklerin gündelik tabir ile hemşerilik avantajlarından feragat etmesi ve dünya vatandaşı olduklarını bildirmeleridir. Çünkü Klasik ve Helenistik dönemde bir şehir-devlet (*polis*) vatandaşı olmak en yüksek değer olarak görülmekteydi, çünkü bu aitlik insanlara ayrıcalıklar tanımaktaydı. Kinikler bu durumu saçma bulmakta ve aksine bir *polise* ait olmayı insanların özgürlüğünü engelleyen bir durum olarak kabul etmekteydiler. Bu tavırları ile birlikte Kinikler, dünya vatandaşı olarak kendi ahlaki anlayışlarına uygun bir biçimde yaşama imkânı bulmaktaydılar.

4. DOĞAYA UYGUN VE GELENEĞE KARŞI YAŞAMAK

Kinik etiğini kavrayabilmek için anlaşılması gereken en önemli konulardan biri de erdemın doğaya uygun bir yaşam olduğudur. Akıl, öz-yeterlilik ve özgürlük ile karakterize edilen iyi yaşamın, nasıl yaşanılacağıın en açık göstergesi doğadır. Ancak, sosyal düzen ve geleneklerin meydana getirmiş olduğu dayatmalar, kişilerin özgürlüğünden ödün vererek yaşamasına ve böylece onların doğa ve akla karşı olan bir davranış kuralını benimsemesine yol açmakta ve sonuç olarak onların iyi ve özgür bir şekilde yaşamasını engelleyebilmektedir. Gelenekler esasında kötü değildir; ancak, Kinikler için, gelenekler çoğunlukla saçma ve alay etmeye değer olarak algılanmaktadır.

İnsan ahlaki yaşamını engelleyen kısıtlamalardan kurtulduğu takdirde tam anlamıyla özgür olabilmektedir. Bu nedenle, Kinikler, *askēsis* ya da eğitimi kendini gelenekten kurtarmak, kendi kendine yetmeyi teşvik etmek ve doğaya uygun olarak yaşamak için bir araç olarak savunmaktadırlar. Bu tarz bir yaşamış şekli, Kiniklerin yoksulluk içinde yaşamayı tercih etmelerine, sıkıntı ve zahmeti kucaklamalarına yol açmakta ve çağdaşlarının yaşadıkları saçma hayatları hakkında özgürce konuşabilmelerine olanak sağlamaktadır.

Bu bağlamda Sinoplu Diogenes, Atinalıların sosyal, dini, siyasi geleneklerinin keyfi bir şekilde düzenlendiğini göstererek, onların gelenek ve kurallarını reddetmektedir. Diogenes'in burada yapmaya çalıştığı asıl konu, utanmaya değer olan durumların yeniden tanımlanmasıdır. Diogenes kendi bedenini ve yaşam tarzını geleneği bozmak için kullanmaktadır. Atinalıların özel hayatlarında gerçekleştirdikleri eylemleri halka açık bir şekilde gerçekleştirerek görgü kurallarını çiğnemekte ve aslında özel hayatta yapılması mümkün olan davranışların toplum içerisinde açıkça yapılmasını utanılacak bir şey olmadığını göstermeye çalışmaktadır. Örneğin, Atinalılar için pazar yerinde ve çarşıda bir şeyler yiyip içmek toplum kurallarına aykırı ve yanlış bir davranış olarak kabul edilmektedir. Ancak, Diogenes pazar yeri ve çarşıda yemek yemekte ve özel ihtiyaçlarını ortalık yerde gidererek, bu davranışların utanılacak bir şey olmadığını Atinalılara göstermektedir.

Kinizme ve Diogenes'e (Dobbin, 2012: 195) göre, doğaya uygun yaşayan, geleneğe ve görgü kurallarına karşı çıkan bir kişi doğru bir şekilde yaşayabilir. Zenginlik, şöhret ve ünü arzulamak kişinin mutluluğuna engel olacak yanlış bir eylemdir. Erdem yalnızca en yüksek değer değil, aynı zamanda biricik değerdir. Mutlu olmak için tek araç erdemdir. Sağlık, güzellik, şan, şeref, zenginlik gibi geri kalan her şey aldırış edilmemesi gereken ve kayıtsız kalınacak (*adiaphora*) şeylerdir (Gökberk, 2007: 49). Antisthenes, çabalarımızın başlı başına bir ereği olarak duyusal hazzı kabul etmeyi yanlış bir yaklaşım olarak

kabul etmektedir. Hatta öyle ki, o “haz dolu bir hayat yerine deli olmayı tercih edeceğini” ifade etmektedir (Laertius, 1925: 6. kitap: bölüm 73). Çünkü Antisthenes hazzın insanı deliye çevirdiğini düşünmektedir. Antisthenes haz yerine çalışmayı, güçlük ve sıkıntıyı (*ponos*) tercih etmektedir. Ona göre, karşılaşılan zorluklar insanı dayanıklı yapmakta ve özgür olmasına yardımcı olabilmektedir. Doğaya uygun olarak gerçekleştirilen yaşam, en iyi nasıl yaşanılacağına ilişkin ipuçları ile doludur; ancak insanlar, küçük şeylerden utanarak ve önemsiz olan nesnelere peşinden koşarak, doğaya uygun yaşama yolundan sapmaktadırlar. Böylece, bu insanların özgürlükleri yaşayış şekillerine bağlı olarak gelenekler ile engellenmiş olur.

5. ÖNEMLİ KİNİK KAVRAMLARI

Görüldüğü üzere Kinikler, özgürlüğe ayrı bir önem vermektedirler. Bu anlayış yalnızca kişisel düzeyde kalan bir özgürlük anlayışı değildir. Özgürlük birbiriyle ilişkili üç biçimde savunulmaktadır. Bunlar, *Eleutheria*: özgürlük ya da bağımsızlık, *Autarkeia*: öz yeterlilik ve son olarak *Parrhēsia*: konuşma özgürlüğü ya da açık sözlülük.

5.1. Konuşma Özgürlüğü (*Parrhēsia*)

Diogenes kendisine sorulan, insanlar için en güzel şeyin ne olduğu konusundaki soruya, konuşma özgürlüğü (*parrhesia*) cevabını vermiştir (Laertius, 1925: 6. kitap: bölüm 69). Eski Yunan ve Roma kültürüne ilişkin bazı metinlerde kullanılmış olan *parrhesia* kavramı, özgür konuşma, dürüst konuşma ve açık sözlülük gibi anlamlara gelmektedir. *Pan* ve *rhema*’dan oluşan *parrhesia*’ya kelimesi “her şeyi söylemek” anlamında da kullanılmaktadır.

Parrhēsia’nın en iyi bilinen örneği olarak, Diogenes ile Büyük İskender arasında geçen konuşma gösterilebilir. Dion Khrysostomos’a ait krallığa ilişkin Dördüncü Konuşma’da bu karşılaşma anlatılır: Diogenes’in ününden haberdar olan Makedonya Kralı Büyük İskender, saray değil de açık alanda gerçekleşen karşılaşmada ayağa kalkar, güneşin altında uzanan Diogenes’in yanına giderek, kendisinden bir isteğinin olup olmadığını, olduğu takdirde hemen yerine getirileceğini belirtmektedir. O zaman bilinen dünyanın yarısını on üç yıl gibi kısa bir sürede fethetmeyi başaran Büyük İskender’e karşı Diogenes, “Güneşimi engelleme yeter” (Laertius, 1925: 6. kitap: bölüm 38) diye karşılık vermiştir. “Bu konuşmada konular ve ilişkiler tersine çevrilmiştir, çünkü emri veren kişi kral değildir. Ayrıca, güneş ile Diogenes arasındaki doğal ilişki olumlanmıştır, çünkü güneş ile Diogenes arasındaki doğal olan ilişkiyi bozmaya Büyük İskender’in bile gücü yetmemiştir” (Tepe ve Çotuksöken, 2015: 83-84). Foucault’a göre (2005: 107), böylece Diogenes ile kral arasındaki uyuşumsuz

ilişki, Diogenes ile güneş arasındaki doğal ilişkiyle karşılaştırılarak arada tezatlık kurulmakta ve hakikatin iktidarı karşısında politik iktidarın gücü küçümsemektedir. Bir *parrhēsia* unsuru olarak, özgürce ve açık sözlü konuşmanın doğal sonucu olarak karşımıza çeşitli risk ve tehlikeler çıkmaktadır. Parrhesiastes'in⁷ tehlikeyi baştan kabullendiği bu mücadelede, amaç muhatabın gururunu hedef almak ve onu iddia ettiği şey olmadığını fark etmeye zorlamaktır.

Tarihteki en büyük komutanlardan birine karşı verilen bu cevap, kinizmin temel kavramlarından biri olan çekinmeden, özgür bir şekilde konuşmanın, yani *parrhēsia*'nın en güzel örneklerinden biridir. Diogenes dünyadaki en değerli şeyin, hiç düşünmeden *parrhēsia*'ya olduğunu ifade etmektedir (Laertius, 1925: 6. kitap: bölüm 69). Eski düşünürlerin birçoğu, felsefenin kazançlı bir iş olmamasından dolayı, kendi felsefelerine resmi bir destek bulmak ya da yiyecek, barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yönetici veya hükümdarların himayesi altına girmiştir. Örneğin Aristoteles, gençliğinde Büyük İskender'e özel hocalık yapmış ve Makedon mahkemesinde düzenli olarak kalmıştır. Xenophon, Pers İmparatorluğunun kurucusu olan Cyrus ile bağıni sürdürmüş ve onunla beraber savaflara girmiştir. Kinikler ise böyle bir politik güç ve müttefiklik ilişkilerinden kendilerini uzak tutmakta ve otoritelere karşı sözlerini sakınmamaktadırlar.

5.2. Öz-yeterlik ya da Kendine Yetme (*Autarkeia*)

Bağımsızlık ve öz yeterlilik Kiniklerin aynı oranda önem verdiği değerlerdir. Diogenes'in yaptığı gibi güneşin ışınlarından bütün gün yararlanmak gibi eylemler, Kiniklerin doğanın bahsetmiş olduğu şeylerle yetinebileceğine yönelik örneklerdendir. Diogenes, Büyük İskender'in teklifini reddederek maddi ve dünyevi olan zenginliğe karşı, var olan en az eşya ile yaşamayı tercih etmektedir. Onun sahip olduğu tek şey aslında kendisidir. Bilindiği üzere, uyumak için yalnızca bir fıçıya (*pithos*), kışın soğuktan korunmak amacıyla basit bir battaniyeye, lambasını ve topladığı bitkileri taşımak amacıyla da bir çantaya ihtiyacı vardır. Diogenes içecek olarak yalnızca su içmektedir. Birçok kaynağa göre, Diogenes, su içmek için kullandığı tahta bir kabı, bir çocuğun su içerken yalnızca ellerini kullandığını gözlemlemesinden sonra, böyle bir kaba ihtiyacı olmadığını düşünerek fırlatmış ve o andan itibaren sadece ellerini kullanmaya başlamıştır (Laertius, 1925: 6. kitap: bölüm 37).

Doğa tarafından sağlanan yaşam, en iyi nasıl yaşanılacağına ilişkin ipuçları ile doludur. Diogenes, doğanın hayvanlara yaşamları için gereken bütün

⁷ Parrhesiastes, 'parrhesia kullanan kişi'dir.

bilgileri bahsettiğini ve böylece hayvanları gözlemlemesi ile iyi yaşama sanatını onlardan öğrendiğini belirtmiştir (Navia, 1998: 57). Hayvanlar konuşma, okuma ve yazma yetenekleri olmadan, doğal dünyaya çok iyi uyum sağlamışlardır. Diogenes Laertius'un söylediğine göre, Diogenes pazar yerinde bir farenin davranışlarını gözlemledikten sonra, öğrendiğimiz ve aradığımız şeylerin ne kadar gereksiz olduğunu anlamış ve böylece daha basit ve yalın bir şekilde yaşama düşüncesini pekiştirmiştir (Navia: 1998: 116).

5.3. Antreman ve Eğitim (*Askêsis*)

Kiniklerin ve Diogenes'in en önemli yaklaşımlarından biri de kendilerini ağır koşullar altında yaşamaya izin verecek şekilde eğitmektir. Bu şekilde, daha az eşyaya ve kişiye ihtiyaç duyarak tek başına yaşama fırsatı bulmaktadırlar. Kinik hayatını yaşayabilmek, diğer bir deyişle özgür bir hayat yaşayabilmek için kişi fiziksel zorluklara karşı dayanıklı (*karteria*) olabilmelidir. Bu da sürekli bir eğitim ve antrenman (*askêsis*) gerektirmektedir. *Askêsis* terimi, yukarıda bahsedildiği üzere kişinin kendini eğitmesi anlamına gelmekle birlikte, egzersiz ve pratik yapma anlamlarına da gelmektedir. Kinikler, olimpiik oyunlarda elde edilmek istenen bir başarı, iyi yaşam ve savaş alanında elde edilecek bir zafer için kendilerini eğitmezler. Onlar bedenlerini ruhlarını eğitmek amacıyla eğitmektedirler.

Kiniklerin kendilerini zorlu bir şekilde eğitmelerine yönelik birçok örnek bulunabilmektedir: Antisthenes'in hazza karşı zorluk ve sıkıntıyı övmesi, Diogenes'in yaz günü sıcak kumların üzerine uzanması ve kışın çıplak ayak ile karların üzerinde yürümesi gibi örnekler çoğaltılabilir (Hard, 2012: 154). Görüldüğü üzere, Kinikler kendilerini bütün zorluklara karşı eğiterek, ihtiyaçlar ile özdeşleştirilmiş olan malların ve eşyaların hiçbiri olmadan tam olarak özgürleşebileceklerini düşünmektedirler. Böyle bir özgürleşmenin yolu da *askêsis*'ten geçmektedir.

Kinizmin temsilcileri ve Diogenes'e göre, mutluluk ya da kurtuluş, insanın maddi ve dünyevi ihtiyaçlarını en aza indirgemesi, toplumun gelenek ve kurallarına karşı kayıtsız kalınması ve böylece dış dünyadan ve toplumdaki bağımsızlaşmasına bağlı olarak sağlanabilir. Kişinin erdemli olmasının yolu, doğaya uygun bir şekilde yaşamasından geçmektedir. Bunu en iyi gerçekleştirenler ise hayvanlardır. Bu sebeple, Sinoplu Diogenes, hayvanların ve özellikle köpeklerin doğayla uyum içerisinde yaşamasından etkilenerek, kendisini köpek olarak nitelendirmiş ve toplumdaki her şeye karşı kayıtsız kalmıştır.

Diogenes'in fiçısı edebiyat ve felsefe alanında önemli bir sembol haline gelmiş ve klasik kinizmin bir imgesi haline dönüşmüştür. Diogenes'in daha özgür bir şekilde yaşamak amacıyla fiçıda yaşamaya karar vermesine sebep

olan olaya ilişkin anlatılardan ilki (Laertius, 1925: 6. kitap: bölüm 23), ona kulübe vaat eden kişinin sözünü tutmamasından sonra Diogenes'in bir fıçıda yaşamaya karar vermesidir. Diğeri ise, Diogenes'in salyangozların kendi evlerini sırtlarında taşıdıklarına yönelik gözleminden sonra fıçıda yaşamaya karar vermesidir. Bazı kaynaklarda, fıçının Diogenes'in geçici yeri olduğu belirtilmiştir, ancak Saint Jerome'a göre, yaşamış olduğu fıçı onun Atina'daki daimi eviydi:

“Onun evi, şehrin girişi ve kapısında idi ve o fıçısından sürünerek dışarı çıktığı zaman, hareket eden eviyle ilgili şaka yapıyordu, çünkü mevsime göre fıçısının yerini değiştiriyordu. Havalarda soğuduğunda, fıçının ağzını güneye, sıcak olduğunda ise kuzeye doğru doğru çevirirdi. Böylece güneş ne yönde olursa olsun, Diogenes'in sarayı onunla yüzleşecekti” (Navia: 1998: 22).

6. SONUÇ

Fıçıda yaşayan, etrafta dolaşarak lambayla insan arayan kişi ve kendisini köpek olarak tanımlayan biri olarak Diogenes, antik ve modern dönemde de ilgi ve dikkati üzerinde toplamaktadır. Düşünce tarihine ilgi duyan bir kişinin, Sinoplu Diogenes'in adını duymaması çok düşük bir olasılıktır. Diogenes ölümünden yirmi üç yüzyıl geçmesine rağmen, çağdaş dünyamız içerisinde hala tanınırlığını korumaktadır. Onun çalışmalarına ve yaşamına yönelik çok az metin ve belge kalmış olsa da, düşünceleri ve dünya görüşü günümüze kadar hala varlığını sürdürmektedir. Doğa dinlerinin egemen olduğu bir dönemde yaşamasına rağmen, o şu anki ilahi dinlere uygun olan bir tavır ile dünyanın menfaat ve kirliliğinden uzak, dünya malına değer vermeyen sade bir yaşamı kendi zamanında özgür ve korkusuz bir şekilde dile getirmektedir.

Diogenes'in doğum yerinin Sinop olması ve Sinop'un böyle bir düşünürün ilk yıllarını geçirmesine imkân tanınması, Sinop'un insanlar tarafından bilinirliğini arttırmak bakımından da önemlidir. Buradaki önemli nokta bütün bu söylenenler içerisinde Sinoplu filozof Diogenes'in yerinin ne olduğudur? Daha net bir şekilde ifade etmek gerekirse, Diogenes bizim kültür mirasımızın ve Sinop kültürünün bir parçası mıdır? Diogenes düşünceleri ve yaşayış biçimi ile güncelliğini hala korumaktadır. Onun doğaya, hayata ilişkin bilgeliği, topraklarımız üzerindeki felsefe geleneğinin en değerli örneklerinden biri olmakta ve diğer Yunan filozofların da olduğu gibi pek tabii ki somut olmayan kültür mirasımızın bir parçası olarak değerlendirilmelidir. Diogenes'in yalın yaşama ilişkin düşünceleri, mal, hırs, ihtiras, adaletsizlik, sınıf ayrımı ve baskı yerine önemli olan şeyin erdem olduğunu vurgulaması, kendi kültür ve düşüncemiz ile bağ kurmamızı kolaylaştıran nedenler olmuştur. Sonuç olarak, Diogenes

etik anlayışı ve geride bıraktığı değerler ve yaşayış biçimi ile hem Sinop hem de kendi kültürümüz için son derece değerlidir. Bu sebepten dolayı, Diogenes'in bırakmış olduğu kültür mirasına gereken değer verilmeli ve kendisi sürekli zihinlerimizde canlı tutulmalıdır⁸.

KAYNAKÇA

- Arslan, A. (1996). *Felsefeye Giriş*, Ankara: Vadi Yayınları.
- Cevizci, A. (2015). *Etik-Ahlak Felsefesi*, İstanbul: Say Yayınları.
- Dobbin, R. (2012). *The Cynic Philosophers: From Diogenes to Julian*, United Kingdom: Penguin.
- Dudley, D. R. (1938). *A History of Cynicism, from Diogenes to the Sixth Century AD*, Chicago: Aries Press.
- Foucault, M. (2005). *Doğruyu Söylemek*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Gökberk, M. (2007). *Felsefe Tarihi*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Hard, R. (2012). *Diogenes The Cynic: Saying and Anecdotes*, Oxford: Oxford University Press.
- Laertius, D. (1925). *Lives of Eminent Philosophers*, translated by RD Hicks, Vol. 2, Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Navia, L. E. (1998). *Diogenes of Sinope: The Man in the Tub*, London: Greenwood Press.
- Tepe, H. ve Çotuksöken, B. (2015). *Sinoplu Filozof Diogenes*, Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.

---

⁸ Bu açıdan, Sinop'un girişine 2006 yılında Diogenes'in anısını canlı tutmak amacıyla heykeli yapılmıştır. Diogenes elinde tutmuş olduğu fener ve yanında duran köpek ile birlikte altı metrelik bir heykel ile tasvir edilmiştir.